

FINANČNÍ STRÁŽ V ROCE 1918

PAVEL SALÁK JR.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Česká Republika

Abstrakt v rodném jazyce

Finanční stráž vznikla v r. 1843 sloučením pohraniční stráže a tzv. důchodkové stráže jako uniformovaný vojensky organizovaný sbor chránící celní hranici. Zatímco pohraniční stráž střežila celní hranici, důchodková stráž měla na starosti dozor nad státními monopoly a nepřímými daněmi ve vnitrozemí. Obě dvě služby však kladly rozdílné nároky – ve vnitrozemí bylo třeba k výkonu služby kvalitnějšího vzdělání, na hranicích pak fyzické síly a kondice. Tyto rozdílné nároky vedly po vzniku samostatného státu k opětovnému rozdělení obou sborů na přelomu let 1919 a 1920, kdy pohraniční finanční stráž si ponechala svůj „vojenský“ ráz, vnitrostátní důchodková kontrola již tento ráz postrádala.

Klíčová slova v rodném jazyce

Finanční stráž, Pohraniční stráž, Důchodková kontrola, 1918, Celní zákon z r. 1927, Stráž obrany státu.

Abstract

The Financial Guard originated by integrating the Frontier Guard with so called the Revenue Guard into uniformed, military organized corps in the year 1843 to protect the customs frontier. The Frontier Guard watched the customs frontier, and the Revenue Guard was in charge of the supervision of the state monopolies and indirect taxation inland. However, both services imposed different requirements on their personnel. A better and higher education was needed for the inland service, a physical strength and fitness was essential on frontiers (borders). These quite different requirements caused that the unified guards split again in two separate corps after formation of the independent Czechoslovakia between years 1919 and 1920. The reestablished Frontier Financial Guard retained its "military" character but the inland Revenue Control missed again this character.

Key words

Financial Guard, Frontiers Guard, Revenue Control, 1918, Tariff Act from Year 1927, State's Defence Guard.

1. ÚVODEM

Clo, tedy poplatek který stát vybírá ze zboží odcházející z jeho území, či na jeho území přicházející, je jedním z velmi dobrých zdrojů příjmů pro stát. Výběr cel byl proto ve středověku panovníkovým regálem, kterého se jen velmi zřídka vzdával. Pro obchodníky to samozřejmě znamenalo výdaje navíc, což pochopitelně zboží prodražovalo. A tak ruku v ruce s ochranou a výběrem cel, šla i snaha celnice obházet. V pohraničních oblastech se tak často stávalo dobrým zdrojem příjmu podloudnictví. Někdy dokonce do takové míry, že do pašování byla zapojeni i s vědomím své vrchnosti vrchnostensí úředníci. Zde je příkladem situace na Česko-Slezské hranici v 18. stol., kdy vysoká cla na zboží uložená Rakouskem jako odvěta za ztrátu Slezska /celní sazebník z r. 1752/ vedla k přerušení dosavadních obchodních vztahů, jež byly životně důležité pro oba regiony. Pašeráctví zde skutečně fungovalo ve

velkém a vyžádalo si nasazení dvou pluků vojska.¹ I pro boj s pašeráky proto bylo potřeba vytvořit nové speciální složky, když se ukazovalo, že úředníci celníci a jejich strážníci nestačí.

1.1 VÝVOJ FINANČNÍ STRÁŽE

Roku 1667 byl na pomezí Uher, Polska a Moravy vytvořen speciální sbor, tzv. portáši, který měl dohlížet na to, aby nedocházelo k pašování levné soli z Polska. Tento původně asi čtyřiceti členný sbor byl od počátku 18. stol. vojensky organizován a doplňován z vysloužilých vojáků.² Během 18. stol. rostl počet osob, který se na ochraně hranic proti pašování podílel. Šlo především o vojáky a vysloužilé vojáky, také o příslušníky bankální stráže. Tyto bezpečnostní jednotky se označovaly jako kordony, jejichž působení se rozšířilo především na hranice s Pruskem, Bavorskem a Saskem.³ Personální složení těchto kordonů bylo však jejich slabinou. Základem těchto kordonů byli vysloužilí vojáci. Ti byli často ngramotní a jako vysloužilci již také nebyli fyzicky dostatečně zdatní. K tomu bylo třeba připočítat špatné vybavení. Zároveň nedostatečné finanční ohodnocení vedlo k jejich úplatnosti.

Potřebu změny vyvolala i politická situace přelomu 18. a 19. stol., zejména po Velké francouzské revoluci a následujících napoleonských válkách. Metternichovský absolutismus vyžadoval chránit nejen celní hranici, tedy převoz zboží, ale také zabránit šíření liberalistických myšlenek do Rakouských zemí a naopak odchodu osob ze státního území bez povolení státní správy. Ve dvacátých letech 19. stol. tak vznikla pohraniční stráž */Grenzwache, též Grenzjäger/*, která měla nahradit původní kordon. Příslušníci pohraniční stráže se výrazně odlišovali od původních kordonistů. Byly stanoveny přísné podmínky, takže příslušník pohraniční stráže musel být star 22 až 30 let. Musel být gramotný – umět číst, psát a počítat - a kromě němčiny ovládat ještě jazyk obvyklý v zemi, kde působil. Služba měla trvat pět let a pokud se osvědčil, mohl žádat o prodloužení na dalších pět let.⁴ Roku 1835 byla vytvořena ještě tzv. důchodková stráž */Gefällenwache/*⁵, sbor určený k podobným účelům, který působil na mostech a při vstupech do měst. Pojmem důchodky se přitom rozuměl systém dávek a daní, jako např. potravinová daň, kolková daň z hracích karet, tabáková daň atp.⁶

Roku 1843 byly oba tyto sbory sloučeny do nového sboru - finanční stráže */Finanzwache/*.⁷ Její funkcí byla strážní služba na hranicích a některých celnicích, dohlížela na dodržování předpisů o výběru spotřebních poplatků /víno, maso,../, důchodkové daně a měla sledovat podomní obchod. Finanční stráž byla ozbrojeným a uniformovaným sborem organizovaným

¹ Klíma, A., Manufakturní období v Čechách. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955, s. 265.

² Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 41.

³ Macek, P., Uhlíř, L., Dějiny policie a četnictva I. díl Habsburská monarchie /1526-1918/. Praha: Themis, 1997, ISBN 80-85821-52-4, s.87an., též Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 84 an.

⁴ Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 89 an.

⁵ Bližší informace k pojmu viz Slovník veřejného práva československého I. sv., Praha: Eurolex Boheima /reprint/, 2000, ISBN 80-902752-4-9, s. 501 an.

⁶ Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, , ISBN: 80- 86011-29-1, s. 8.

⁷ Stalo se tak na základě císařského rozhodnutí 22. prosince 1842. Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 8.

po vzoru armády a četnictva.⁸ Jediné, co zmírňovalo tento vojenský charakter byla skutečnost, že byla podřízena „civilnímu“ ministerstvu financí a její příslušníci tak podléhali civilní jurisdikci. V Uhrách byla ochrana celní hranice svěřena původně tzv. třicátkové stráž, od padesátých let 19. stol. zde pak byla finanční stráž organizována podobně jako v Předlitavsku.⁹

K dalším změnám u finanční stráže došlo v padesátých letech, přičemž zde šlo především o úpravy uniforem, výzbroje atp.¹⁰ Podobně pak ještě v osmdesátých letech. Na sklonku 19. stol. došlo také k vytváření zájmových organizací a začal být vydáván vlastní tisk – Zájmy finanční stráže.¹¹ Na počátku 20. stol. byl vydán Rakouským ministerstvem financí výnos č. 21134 z 19. března 1907 – služební předpis finanční stráže, který nabyl účinnosti 1. dubna téhož roku. Tento předpis platil v zásadě, i přes snahy jej nahradit, až do r. 1949, kdy byla finanční stráž zrušena.¹² Služební řád definoval činnosti finanční stráže následovně:

- odkrývání podloudnictví a jiných přestupků důchodkových
- odkrývání nesprávného počínání úřadů a zřízenců
- napomáhání výkonným úřadům při výkonu jejich činnosti
- zabránění přístupu podezřelých osob do země
- zabraňovat vojenským zběhům v útěku do ciziny
- pomáhat v provádění opatření k ochraně veřejné bezpečnosti
- konat šetření a úřední jednání jí uložená
- spolupůsobení při vojenské ochraně hranice dle zvláštních předpisů

2. SITUACE R. 1918

Nově vzniklý Československý stát převzal předpisem 11/1918 Sb. z. a n. dosavadní rakouský systém ochrany státní hranice. Její ochrana byla svěřena finanční stráž, která podobně, jako v Rakousko-Uhersku, spadala pod ministerstvo financí.

⁸ Základní informace k finanční stráž a její stručná historie viz Slovník veřejného práva československého I. sv., Praha: Eurolex Boheima /reprint/, 2000, s. 624an.

⁹ Slovník veřejného práva československého I. sv., Praha: Eurolex Boheima /reprint/, 2000, ISBN 80-902752-4-9, s. 624

¹⁰ V této době však také bylo přijato nařízení /1855/, podle kterého vojáci, kteří byly propuštěni na dovolenku za účelem služby u finanční stráže, podléhali jak vojenské, tak civilní jurisdikci a to v závislosti na závažnost provinění. Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 135.

¹¹ Zájmy finanční stráže byly vydávány od r. 1897 a redigovány Bohdanem Kadlecem. Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 163.

¹² Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 8.

Rok 1918, respektive vznik samostatného státu 28. října 1918, však postavil do zcela nové situace i finanční stráž. Situace byla velmi tíživá. Je třeba si uvědomit, že zatímni celní hranice na území Čech, Moravy a Slezska činila 1062 km. Na Slovensku a Podkarpatské Rusy celní hranice prakticky vznikla až vyhlášením samostatného státu. Navíc, a opět zejména v oblasti Slovenska a Podkarpatské Rusy, trvalo poněkud delší dobu, než se státní hranice stabilizovala, což bylo ovlivněno boji s Maďary a posléze likvidací Slovenské republiky rad.¹³ Po stabilizaci hranice její délka ustálila na 4104 km, oproti původní celní hranici to znamenalo prodloužení o 2626 km.¹⁴ Jakkoliv ještě nebyly zcela stanoveny státní hranice¹⁵, jednotné československé celní území bylo vyhlášeno dne 20.2. 1919 /zákon č. 97/1919 Sb. z. a n., o celním území a vybírání cla/. Na Podkarpatské Rusy se však hranice začala střežit až říjnu 1919 a vlaková až o tři měsíce později. Navíc zde až do srpna 1920 pomáhalo polní četnictvo.¹⁶

Prodloužení hranice s sebou automaticky neslo nedostatek pracovníků.¹⁷ Ten se opět projevil zejména na Slovensku a Podkarpatské Rusy. Zde, s ohledem na politiku Maďarského státu tvořili úřednický kádr jen výlučně Maďaři, kteří nebyli novému státu příliš nakloněni. Příkladem může být dopis respicienta finanční stráže Velínského, který byl vyslán do Zlatých Moravců /*Aramyos Marat*/. Ten uvádí, že přijetí od zdejších kolegů bylo chladné a až večer jim víno rozvázalo jazyk. Ti mu posléze doporučili, aby se vrátil. Když jim oponoval s tím, že odejít naopak budou muset oni, pokud nebudou chtít sloužit novému státu, tak ho požádali o tři dny na rozmyšlenou. Po uplynutí této doby odešli, než aby československé republice sloužili.¹⁸ Vysílání úředníků z českých zemí však vyvolávalo další problémy. Předně ani všichni příslušníci finanční stráže na území Čech a Moravy nebyli „národnostně spolehliví“, slovy odpovědi ministra financí na poslaneckou interpelaci týkající se právě neutěšených poměrů finanční stráže na Podkarpatské Rusy.¹⁹ Ostatně na Moravě bylo ze čtyř set členů finanční stráže asi 70% německé národnosti. Např. v Brněnském okrese byly obsazeny Čechy jen dva dozorcí okresy a z 20 oddělení jen čtyři.²⁰ Bylo proto třeba bedlivě vybírat, kdo může být na Slovensko poslán a kdo nikoliv. Samozřejmě to pak vedlo k různým obviněním z protekce atp. Situaci nepomohlo patrně i drobet chaotické umístování jednotlivých příslušníků, jak vyplývá z řady článků v *Zájmech finanční stráže*.²¹ Svou roli zde však sehrál spíše kontrast přeci jen ekonomicky vyspělých českých zemí s relativně dobrou silniční

¹³ K obsazení hranic nově vznikajícího Československa viz např. příslušné kapitoly v Kol., *Vojenské dějiny Československa*. III. díl /1918-1939/. Praha: Naše Vojsko, 1986.

¹⁴ Kol., *Deset let ČSR*, II. svazek, Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 77.

¹⁵ Definitivně byly hranice stanoveny až r. 1924, kdy bylo rozhodnuto o sporných územích na Oravě a Javorině. Ke stanovení státní hranice viz Kol., *Deset let ČSR*, I. svazek, Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 56.

¹⁶ Beneš, J., *Finanční stráž československá 1918-1938*. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 10.

¹⁷ Dle organizačního statusu finanční stráže bylo v r. 1911 bylo v obvodu pražského finančního ředitelství 2434 zřízenců a úředníků, z nichž asi dvě třetiny sloužili na hranici, na Moravě pak měla finanční stráž 483 a ve Slezsku 426 zřízenců. Kol., *Celnictví v Československu*. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 186.

¹⁸ *Zájmy finanční stráže* z 16. března 1919, roč. XXIII, č. 6, s. 77, 78.

¹⁹ Odpověď ministra financí na dotaz člena Národního shromáždění Josefa Kouši a soudruhů (č. tisku 1254) o neutěšených poměrech finanční stráže na Slovensku. Tisk 1513 z 31. srpna 1919.

²⁰ Zlatuš, M., *Poměry u finanční stráže*. *Zájmy finanční stráže* 16. února 1919, roč. XXIII, č. 4, s. 55.

²¹ Příčiny všeobecné nespokojenosti na Slovensku. *Zájmy finanční stráže* ze 16. dubna 1919, ročník XXIII, č. 8., s.106-108.

a železniční sítí a situace na Slovensku a Podkarpatské Rusy, kde se úředník mohl octnout mezi samými Maďary a 50km od nejbližší železniční stanice.²² Svízelná byla i ekonomická situace finanční stráže, která se zlepšila až v létě 1919 a rovněž skutečnost, že řada příslušníků finanční stráže vyslaných na Slovensko v rámci bojů s Maďarskými jednotkami přišla při ústupu o svůj majetek, který si s sebou přivezla. Situace tak vedla až k interpelaci několika poslanců.²³

Dalším problémem, se kterým se finančníci potýkali byla skutečnost, že neměli žádné informace o tom, jaká cla vlastně na Slovensku platí – finanční ředitelství v Bratislavě je totiž nedokázalo včas přeložit.²⁴ Jazyková překážka však nebyl problémem jen na Slovensku či Podkarpatské Rusy – jakkoliv příslušníci finanční stráže ovládali spisovnou němčinu, místní dialekty jí byly často na hony vzdálené.²⁵ Důležitým krokem, které ministerstvo financí udělalo byla alespoň skutečnost, že nařízením vlády č. 380/1919 Sb. z. a n. se finanční stráž na Slovensku a Podkarpatské Rusy měla rovněž řídit služebním řádem z r. 1907 /7. července 1919/.²⁶

Problémem byla i absence celních na nově vzniklých hranicích. V rychlosti proto byly na hlavních cestách u hranic budovány tzv. strážní stanice a podobná kontrolní stanoviště vznikla i na železničních tazích. Nedostatečné bylo i vybavení a především výzbroj, kdy šlo o zastaralé jednoranné (!) pušky typu Wrendl²⁷, které byly až r. 1922 nahrazeny puškami typu Mannlicher vz. 1895. I v tomto případě však šlo o vysloužilé armádní pušky z 1. světové války, které byly pouze zkráceny na délku karabiny /rok předtím byla provedena stejná úprava pro pušky četnictva/. Diskuze o výzbroji finanční stráže rovněž několikrát zazněly na půdě parlamentu.²⁸

Situace byla složitá i z hlediska úkolů. Jedním z nejdůležitějších kroků na počátku samostatného státu byla měnová odluha od Rakousko-Uherska. K úspěšnému provedení měnové odluhy, která začala okolkováním bankovek dne 25. února 1919, bylo v následujících dnech hermetické uzavření celní hranice. Přes hranici československého státu tak nesměl ve

²² Příčiny všeobecné nespokojenosti na Slovensku. Zájmy finanční stráže ze 16. dubna 1919, ročník XXIII, č. 8., s.107.

²³ Dotaz člena Národního shromáždění Josefa Kouši a soudruhů na pana ministra financí o neutěšených poměrech finanční stráže na Slovensku. Sněmovní tisk 1254 z 25. června 1919.

²⁴ K tomu srovnej Dotaz člena Národního shromáždění Josefa Kouši a soudruhů na pana ministra financí o neutěšených poměrech finanční stráže na Slovensku. Sněmovní tisk 1254 z 25. června 1919. Též odpověď ministra financí na dotaz člena Národního shromáždění Josefa Kouši a soudruhů (č. tisku 1254) o neutěšených poměrech finanční stráže na Slovensku. Tisk 1513 z 31. srpna 1919.

²⁵ Příklad dialektů viz Marek, J., Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 16.

²⁶ Téhož dne se nařízením č. 381/1919 Sb. z. a n. zvýšily i požitky příslušníků finanční stráže na Slovensku. Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 10.

²⁷ Tyto zbraně měla finanční stráž ve výzbroji od r. 1885, již tehdy byly považovány za zastaralé, nicméně ministerstvo financí odmítlo nabídku nových pušek typu Mannlicher s odůvodněním, že jsou málo elegantní, příliš dlouhé a mají moc účinný náboj. <http://exnrmichal.sweb.cz/Werndl-zbran%C4%9B%20.htm> , 28. 10. 2008, 12hod.

²⁸ Dlužno dodat, že otázka výzbroje byla vyřešena až v polovině 30-tých let. Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 22.

dnech 26. února až 9. března 1919 překročit žádný člověk. Finanční stráž zde musela být posílena vojskem, aby se tento úkol zdařil.²⁹ Nicméně obsazení hranic armádou bylo možné jen krátkodobě, jako provizorium, nikoliv jako trvalý způsob řešení. Všeobecná poválečná krize přímo nahrávala černému trhu a podloudnictví. Vedle „podloudníků z povolání“ se totiž podloudnictví stalo možností pro přivýdělek. Situace těsně po vzniku československého státu vedla k masivnímu vyvážení surovin a potravin do okolních zemí, především do Německa či Rakouska. Nejčastěji se pašoval margarín, lín, cukrín, ale také maso či tabák.³⁰ Finanční stráž se podílela i na zvýšené ostraze hranice v souvislosti s pokusem excísaře Karla I. o puč v Maďarsku v říjnu 1921.³¹

3. REORGANIZACE

3.1 JEDNÁNÍ O REORGANIZACI

Jakkoli bylo převzato původní rakouské uspořádání finanční stráže, od počátku byly snahy provést reformy. Již 22. prosince 1918 byl ministerstvu financí předložen Spolkem finanční stráže v zemi české a Spolkem orgánů finanční stráže na Moravě návrh na reorganizaci finanční stráže.³² Podle něj mělo dojít k rozdělení finanční a důchodkové stráž. Toto rozdělení bylo motivováno rozdílnými nároky na finanční a důchodkovou stráž. Zatímco činnost důchodkové stráže spočívala především v kontrolní činnosti, finanční stráž jako taková vedle kontrolní činnosti konala i služby strážní. Kontrolní služba byla náročná především na vzdělání, tak služba strážní kladla vyšší nároky zejména na fyzickou stránku, neboť byla vykonávána ve velmi náročném terénu. V souladu s celkovým odporem ke všemu rakouskému – konec konců i sám zákon 11/1918. Sb. z. a n. zdůrazňuje, že pouze dočasně mají být předpisy Rakousko-Uherska zachovány v platnosti – a zároveň, jako výraz bližší skutečnosti, měl být také změněn název důchodkové stráže na důchodkovou kontrolu. Rovněž služba u ní měla postrádat vojenského charakteru, sloužit se mělo v civilním oděvu a příslušnost prokazovat jen průkazem. Z dalších požadavků je pak třeba zmínit požadavky sociálního charakteru. Úředníci finanční stráže požadovali, aby jejich denní pracovní doba odpovídala pracovní době ostatních úředníků a rovněž aby došlo ke zlepšení jejich finančních poměrů. Podobného charakteru byl i požadavek, aby do důchodu odešli ti úředníci, kteří dosáhli šedesáti let věku.³³ Zde byla důvodem skutečnost, že řada zřízenců sice složila potřebné zkoušky, nicméně nemohla být na vyšší, úřednický post jmenována právě proto, že zde řada úředníků přesluhovala.³⁴

²⁹Bliže k měnové rozluce viz Kol., Deset let ČSR, II. svazek, Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 18.

³⁰ Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 23.

³¹ Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s.15,16.

³² Text návrhu viz SÚA Praha, fond Ministerstvo financí, kart. 143, 4170/1919, popř. Zájmy finanční stráže z 1. února 1919, roč. XXIII, č. 3, s. 29-31 a Zájmy finanční stráže z 16. února 1919, roč. XXIII, č. 4, s. 48-49. Tento návrh však zazněl z úst Vrchního komisaře Hájka již 10. listopadu 1918 na schůzi členů finanční stráže v Praze – zde také bylo rozhodnuto, že bude předložen právě Spolku finanční stráže v Čechách. Zájmy finanční stráže z 1. prosince 1918, ročník XXII, č. 23, s. 285.

³³ Zájmy finanční stráže z 1. února 1919, roč. XXIII, č. 3, s. 30-31.

³⁴ K našim neutěšeným postupovým poměrům. Zájmy finanční stráže z 16. října 1918, roč. XXII, č.20, s. 246-247.

Tento návrh nebyl ničím novým, neboť podobné návrhy zaznívaly již od počátku 20. stol., nicméně válečný konflikt všechny přípravné práce na rozdělení finanční stráže a důchodkové kontroly zastavil.³⁵ Vznik nového státu tak znamenal opět příležitost pro uskutečnění těchto změn. S tímto návrhem vyjádřila souhlas i příslušná finanční ředitelství /Praha, Brno, Opava, Bratislava/, nicméně ještě v polovině roku 1919 k žádným změnám nedošlo.

Na podporu tohoto návrhu, doplněného ještě dodatkem z 20. února, se proto konala 17. května 1919 schůze úředníků a mužstva finanční stráže v Besedním domě v Brně a následně v restauraci u Bucků v Praze dne 8. června 1919. Ministerstvo zde bylo vyzváno do čtrnácti dnů svolat anketu, kde by zájmy finanční stráže zastupovalo osm delegátů, kteří byli na tomto shromáždění zvoleni.³⁶

Zároveň byla organizacemi finanční stráže vypracována osnova zákona o reorganizaci finanční stráže. Cílem bylo jednak odstranit nespravedlnosti v postupech, zároveň však odrážela výše zmiňované rozdílné nároky na strážní a kontrolní službu. Pohraniční finanční stráž si měla udržet svůj vojenský a uniformovaný charakter. Rozhodujícím kritériem měla být především fyzická zdatnost, zatímco vyšší vzdělání nebylo pro službu potřeba. Tím také mělo být umožněno masovější přijímání legionářů ke službě v pohraniční finanční stráži, přičemž legionáři měli být před ostatními žadateli upřednostňováni.

Jejich snaha slavila úspěch a tak již v r. 1919 putoval do sněmovny vládní návrh zákona na reorganizaci finanční stráže. Pro zajímavost se sluší ocitovat část důvodové zprávy tohoto zákona:

„Vojenská povaha sboru bylo příčinou, že k finanční strážní v první řadě přijímání byli žadatelé, kteří odbyli vojenskou presenční službu. Vedle certifikatistů měli přednost poddůstojníci stálého vojska nebo zemské obrany prokávající nejméně 6letou vojenskou aktivní službu. Za tím cílem žádalo se k přijetí do sboru finanční stráže pouze obecněškolské vzdělání. Všelike pokusy, úroveň základního vzdělání zvýšiti ztroskotaly následkem odboje rakouských vojenských kruhů, které stráž finanční měly za zaopatřovací ústav pro vysloužilé vojáky.

Celý sbor tvořil tak jednotné, těžkopádné těleso, které pro různé a od sebe naprosto odlišné služební výkony bylo ve svém vývoji zdržováno a svému úkolu oddalováno. Překážkou byla zejména finanční stráž v zemích bývalého Rakouska kulturně i hospodářsky zaostalých, které neměla a také nepotřebovala toho vzdělání jako finanční stráž v zemích koruny české. Mimo to i centralizační vládní systém hrál tu svoji pověstnou smutnou úlohu.

Zrušením dosavadní finanční stráže a nahrazením této důchodkovou kontrolou a pohraniční strážní zjednoduší se organisace obou sborů, upevní se jejich služební i existenční postavení (odpadnou zejména přesázky z vnitrozemí na hranice a naopak) a usnadní se jejich úkol a vývoj.

³⁵ Jako důvody, proč nebyl tento plán uskutečněn již za Rakousko-Uherska jsou uváděny skutečnosti, že důchodková kontrola působila nejvíce v Čechách a v ostatních zemích pak pro to nebyla logicky příliš podpora, zároveň pak proto, že nejen mužstvo na hranici, ale i ve vnitrozemí, bylo součástí domobrany. Zájmy finanční stráže z 1. února 1919, roč. XXIII, č. 3, s. 29.

³⁶ Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 187.

Utvořením důchodkové kontroly a zařazením její do stavu úřednického, jakož i úplným odloučením od pohraniční stráže bude vyhověno nejen zájmu státu, nýbrž i dávným oprávněním stavovským požadavkům sboru a pozvedne se jeho výkonnost.

.... Vnitrozemská stráž měla by nésti název »důchodková kontrola«, poněvadž ve vnitrozemí nemá ráz a povahu »stráže« opatřené zbraní a stejnokrojem, nýbrž jest povahy ryze kontrolní, jako jest kontrola technická, živnostenská atd. Titul druhého sboru »Pohraniční stráž finanční« vyplývá ovšem z jeho strážní služby vykonávané na hranicích celních.³⁷

Je příznačné, že iniciativa vyšla od odborových organizací finanční stráže a doba byla nakloněná tomu, aby jí bylo dopřáno značného sluchu. Odborům nahrávala jednak určitá averze vůči všemu, co bylo spojeno s Rakousko-Uherskem, jednak i složitá sociální situace státu a státní moci, která tak byla přístupnější k jednání.³⁸ Na druhou stranu i samo ministerstvo mělo na tomto oddělení zájem – jak již bylo řečeno, snahy zde byly již za Rakousko-Uherska, navíc jako oficiální důvod se uváděla velmi složitá a specifická důchodková agenda, která nabyl právě v letech po konci světové války nového významu, a proto si vyžádala potřebu nového samostatného sboru.³⁹

3.2 ZÁKON O REORGANIZACI FINANČNÍ STRÁŽE

Jak bylo již řečeno, snaha odborových organizací finanční stráže se odrazila ve vládním návrhu a korunována byla v prosinci, kdy byl tento zákon přijat jako zákon č. 28/1920 Sb. z. a n. /z 12. prosince 1919/, o reorganizaci finanční stráže. Tento zákon, který byl účinný již od 1. září 1919, upravoval pouze důchodkovou kontrolu, což je příznačné, neboť snaha po změně vycházela především právě od příslušníků vnitrozemské finanční stráže. Bližší detaily pak ustanovovala nařízení č. 157 a č. 351/1920 Sb. z. a n.

Problematika finanční strážní služby na hranicích byla upravena až ve vládním nařízení ze 17. ledna 1920 č. 40/1920 Sb. z. a n., o zřízení a služebních poměrech pohraniční finanční stráže. Rovněž toto nařízení nabývalo účinnosti zpětně k 1. září 1919.

Vedle obecných požadavků byla vyžadována fyzická zdatnost, věk nejméně dvacet let a svobodný stav. Z hlediska vzdělání postačovalo k přijetí k pohraniční finanční strážní absolování trojtřídní měšťanské školy, nebo vzdělání tomu obdobné. Legionářům bylo možné učinit výjimku ve věku, vzdělání i stavu.

Sbor Pohraniční finanční stráže /PFS/ byl tvořen jednak úředníky, jednak zřizenci na pozici podúředníků. Podúředníci byli děleni na dozorce PFS /čekatel/, strážmistr PFS a vrchní strážmistr PFS. Úředníci měli tituly obvodní inspektor PFS v X. hodnostní třídě, okresní inspektor PFS v IX. hodnostní třídě a vrchní inspektor PFS v VIII. hodnostní třídě. K přechodu z podúřednické do úřednické třídy se vyžadovalo celkem 16 let služby, složení odborné zkoušky a dobrá kvalifikace. Služební léta mohla být prominuta, pokud výsledky zkoušky byly velmi dobré a ve službě byli „zvlášť výborní a zasloužili“⁴⁰. Ke strážní službě

³⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o reorganizaci finanční stráže, tisk 1870. Jde o text u §1 navrhovaného zákona.

³⁸ Poněkud rozdílná už byla situace v letech 1926-1927, kdy byla řada požadavků odborových organizací zastupujících zájmy finanční stráže odmítnuta – konec konců i sám požadavek na znovu sjednocení sboru.

³⁹ Kol., Deset let ČSR, II. svazek, Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 77.

⁴⁰ § 3 zákona č. 40/1920 Sb. z. a n.

byli určeni především podúředníci, z úředníků pak ti, kteří nestáli v čele úřadu. V mimořádných situacích ji vykonávali i tito úředníci. Struktura Pohraniční finanční stráže byla tvořena odděleními, ta se pak sdružovala v inspektoráty a několik inspektorátů tvořilo dohromady vrchní inspektorát. Služba se konala se zbraní a v uniformě.⁴¹

Tato reorganizace měla pro finanční stráž dalekosáhlé následky. Většina kvalitního personálu totiž přešla k důchodkové kontrole. Můžeme si to uvést na příkladu Čech, kde z celkového počtu 2434 zřízenců v r. 1911 jich mělo vysokoškolské vzdělání jen 12, asi pět set jich mělo nižší a vyšší stupeň střední školy, naopak pouze obecnou školu mělo 1045 zaměstnanců a asi osm set jiné vzdělání.⁴² Jelikož strážní službu konaly asi dvě třetiny z tohoto počtu, je jisté, že příslušníci s vyšším stupněm vzdělání zcela naplnili stavy oddělené důchodkové kontroly. Finanční stráž tak nejen že poklesl počet jejích členů, ale zároveň ubylo i příslušníků se vzděláním a zkušenostmi. Přitom právě počátek dvacátých let byl asi tím nejtěžším obdobím. Zatímco ekonomická situace Československého státu se postupně začala zlepšovat⁴³, sousední Rakousko a především Německo se potácely v ekonomické krizi. Nejhorší byla patrně situace v letech 1920-1923.

Jakkoliv na jaře 1919 došlo k přeměně nejdůležitějších strážních stanic na stálé celnice a během léta byly zprovozněny celní úřady na československo-rakouské hranici, k obsazení hranice však došlo až v r. 1920.

Přesto si ještě na konci roku 1921 ministerstvo financí stěžovalo, že celnice nejsou dostatečně vybaveny, ani personálem, ani pomůckami, někdy dokonce chybělo i vybavení patřičnými objekty. Po personální stránce chybělo cca pět set osob. Rozdělení obou dvou sborů a s tím spojený odliv zkušených pracovníků k důchodkové kontrole způsobil nejen nedostatek pracovníků. Chybějící pracovníky měli nahradit především legionáři,⁴⁴ a proto pro ně byly zavedeny školící kurzy. Zkušené úředníky však nemohli tito mladí a krátce vyškolení muži plnohodnotně nahradit, neboť jim chyběly dostatečné zkušenosti. Na druhou stranu tímto krokem se podařilo získat alespoň minimální počet mužstva na zabezpečení státní hranice a mohlo tak být odvoláno vojsko.⁴⁵ Léta 1921-1923 patřila k nejtěžším v historii pohraniční finanční stráže a četné přestřelky s pašeráky přinesly řadu obětí v jejích řadách. Přesná statistika neexistuje, nicméně podle jedněch údajů bylo v letech 1919-1926 z celkové počtu asi 5000 mužů usmrceno 47 příslušníků pohraniční finanční stráže a další téměř stovka zemřela předčasně na následky namáhavé služby na hranici. Podle jiné statistiky, uvedené v důvodové zprávě celního zákona, která však rovněž byla neoficiální, zahynulo v letech 1920-1929 36 mužů a zraněno bylo 124.⁴⁶ Krom toho jich řada zemřela na následky

⁴¹ Uniformy finanční stráže byly upraveny nařízením č. 530/1920 Sb. z. a n. z 7. 7. 1920., částečně později upraveném nařízením č. 201/1923 Sb. z. a n.

⁴² Kol., *Celnictví v Československu*. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 186.

⁴³ Ekonomiku se podařilo stabilizovat v polovině roku 1922, od r. 1924 pak docházelo k ekonomickému růstu, který vrcholil v letech 1927-1929. Kol., *Celnictví v Československu*. Praha: Naše vojsko, 1982, s. 175.

⁴⁴ V prvních letech státu tak byla finanční stráž tvořena z bývalých legionářů v Čechách a na Moravě asi z 50%, na Slovensku až z 80%. Marek, J., *Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948*. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 24.

⁴⁵ Kol., *Deset let ČSR, II. svazek*, Praha: Státní tiskárna, 1928, s. 77an.

⁴⁶ Marek, J. Marek, J., *Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948*. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 22. Tabulka s jednotlivými roky viz Beneš, J., *Finanční stráž československá 1918-1938*. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 29.

onemocnění, která často přecházeli. Nemocnost u finanční stráže byla až o 300 % větší, než u četnictva.⁴⁷ Těžká situace a zejména odloučení od blízkých vedlo pak řadu příslušníků pohraniční finanční stráže k sebevraždě, což platilo zejména na Slovensku a Podkarpatské Rusy.⁴⁸

Vládním nařízením č. 201/1923 Sb. z. a n. byly nově upraveny poměry pohraniční finanční stráže. Šlo přitom o definici jejich úkolů. Postavení podúředníků a úředníků však zůstalo nezměněno v duchu předpisu z r. 1907 a nařízení vlády č. 40/1920 Sb. z. a n. Došlo pouze ke změně hodnotí u podúředníků, kde místo původních tří byly stanoveny čtyři: dozorce, naddozorce, respicient a vrchní respicient.⁴⁹ Finanční poměry se zlepšily fakticky až zákonem č. 103/1926 Sb. z. a n. /tzv. platový zákon/, kterým byly příslušníci finanční stráže zařazeni mezi státní zaměstnance – do té doby se na ně ustanovení o úřednících uplatňovala pouze analogií.⁵⁰

Jakkoliv se od r. 1922 situace u pohraniční finanční stráže postupně konsolidovala, což bylo způsobeno především nárůstem zaměstnanců, který konečně umožnil dodržovat měsíční strážní limit, už od počátku dvacátých let se začaly ukazovat nevýhody nového systému. Strážní služba v někdy téměř neprostupném hraničním terénu byla velmi fyzicky náročná. Nelze se proto divit, že mohla zanechávat následky na zdraví příslušníků pohraniční finanční stráže, což vedlo logicky ke snížení jejich fyzických sil. V tomto okamžiku se ukázala výhodnost propojení finanční a důchodkové stráže. Za situace, kdy oba dva sbory byly spojené, zaměstnanec, který již pro svůj fyzický stav nebyl s to vykonávat službu na hranici, mohl přejít k důchodkové kontrole. Ta, jak již bylo výše řečeno, jelikož působila ve vnitrozemí, neměla takové nároky na fyzickou zdatnost. Na druhou stranu, ten, kdo odcházel z hranic často nebyl nezkušený nováček, ale již osoba znající a ovládající systém, kterou by samozřejmě byla hloupost jen tak propustit. Rozdělení obou služeb však vedlo k tomu, že bylo potřeba řešit odliv takovýchto příslušníků jiným způsobem, přičemž ne vždy zcela adekvátním /různé kancelářské práce atp./.

To si také velmi záhy uvědomili i ti, kteří jen před pár lety vyvolali tuto změnu – příslušníci finanční stráže samotné. Proto sjezd delegátů sboru Slovenska a Podkarpatské Rusy, který se konal 15. srpna roku 1926 v Kremnici, označil rozhodnutí o rozdělení sboru v roce 1919 za unáhlené. Na tomto sjezdu pak byla přijata rezoluce požadující opětovné spojení finanční stráže a důchodkové kontroly.

⁴⁷ To bylo často způsobeno i skutečností, že k onemocnění finančníka bylo potřeba potvrzení okresního lékaře – většinou vzdáleného několik desítek kilometrů. Marek, J., Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křidel, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 12, 23.

⁴⁸ Interpelace senátora R. Pánka z r. 1928 /senátní tisk 564/7, odpověď ministra financí tisk 728/5/ uvádí následující čísla: roku 1924 6 případů, roku 1925 4 případy, následujícího roku 3, v roce 1927 pak osm případů. Tato zpráva je citována ve všech knihách týkajících se finanční stráže, viz např. Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 29. též Marek, J., Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křidel, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 23.

⁴⁹ Blíže srovnej též Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 23an.

⁵⁰ Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 26.

Tento názor potvrdoval i Jan Venclávek, viceprezident Generálního ředitelství v Bratislavě, který platil za jednoho z největších odborníků v dané problematice.⁵¹ Doba, kdy tento sjezd probíhal nebyla náhodná, neboť od poloviny 20. let. byly vedeny diskuse o novém celním zákoně a tak i odborové organizace finanční stráže se snažily prosadit své požadavky.⁵²

4. CELNÍ ZÁKON Č. 114/1927 SB. Z. A N.

Nový celní zákon byl přijat pod č. 114/1927 a spolu s prováděcími předpisy vstoupil v platnost dne 1. 1. 1928. Tento zákon byl velmi významný, neboť jím byl odstraněn dualismus právní úpravy v českých zemích a na Slovensku a Podkarpatské Rusy, který vznikl převzetím právního řádu Rakousko-Uherska zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n.

Tento zákon opětovně zavedl název finanční stráž. Stalo se tak §12, který ji definoval jako : *„.....ozbrojený a stejnokrojem opatřený sbor, jehož kázeň jest přizpůsobena kázní vojenské a jenž jest určen k tomu, aby střežil celní hranici, vykonával celní dozor na přechod osob a přestup zboží na celní hranici a hraničních vodách, aby zabraňoval celním přestupkům a je objevoval, i aby konal pomocné služby u celních úřadů.“* /§12 odst. 1, zákona č. 114/1927 Sb. z. a n./ Jejím účelem tedy bylo střežit státní hranici a dozírat na pohraniční styk osoba pohyb zboží, dohlížet na zboží na celníštích, pomáhat při celním projednávání /zde se však nemyslí „práce hmotné“, tedy skládka zboží, jeho vážení, vybalování a podobně. Zároveň konala strážní službu i v otázce potravinové daně /akcíz/ nebo např. v cukrovarech. Finanční stráž byla svěřena i celní úřady silniční, celní odbočky a hlídky.

Zbraň mohla stráž použít jen v případě nutné obrany, popř. v situaci, kdy nebylo možno jinak překonat odpor vedoucí ke zmaření úředního výkonu.⁵³

Jakkoliv o to bylo ze strany příslušníků finanční stráže usilováno a to i skrze interpelace poslanců, nepodařilo se již oba sbory – tedy finanční stráž a důchodkovou kontrolu sloučit. Výsledkem těchto snah však byla skutečnost, že do příslušných prováděcích předpisů bylo zahrnuto ustanovení, že při vybírání zaměstnanců do důchodkové kontroly, popř. do jiných úřednických funkcí v resortu ministerstva financí mají být přednostně přijímáni příslušníci finanční stráže.

5. DALŠÍ OSUDY

Situace ve třicátých letech se více méně stabilizovala, finanční stráž dostala také nové, kvalitnější vybavení. Na druhou stranu jí přibyla řada nových úkolů s ohledem na přiostrující se politickou situaci. Od r. 1936 tak byla finanční stráž jednou z hlavních složek jednotek

⁵¹ Pan Venclávek původně působil jako inspektor v Uherském Hradišti, který měl posléze na starosti obsazování finančních úřadů na Slovensku. Právě na jeho hlavu se přitom snášela největší vlna kritiky v r. 1919. Je si však třeba uvědomit všeobecnou tíživou situaci. Příčiny všeobecné nespokojenosti na Slovensku. Zájmy finanční stráže ze 16. dubna 1919, ročník XXIII, č. 8., s. 106-108.

⁵² Další požadavky finanční stráže byly především na jejich službu. Předně mělo dojít k zařazení stráže do první platové třídy, měla být zrušena tajná kvalifikace a zavedena kvalifikace podobná jako u jiných státních zaměstnanců, minimální doba dovolené byla stanovena na čtrnáct dnů, služba měla místo 280-320 hodin činit maximálně 240 hodin měsíčně. Požadavků bylo celkem 32, nicméně anketa, na které se o tom mělo jednat nebyla svolána. Ministerstvo argumentovalo tím, že požadavky jsou především politickým bojem stran o hlasy příslušníků finanční stráže.

⁵³ Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, ISBN: 80- 86011-29-1, s. 32, 33.

Stráž obrany státu /SOS/⁵⁴ a jako taková také nesla značnou tíhu záříjových bojů v našem pohraničí.⁵⁵ Podobně i na jaře r. 1939 se příslušníci finanční stráže zapojili po boku československé armády do boje proti maďarské armádě na Slovensku a Podkarpatské Rusy. Následující události a postavení protektorátu v třetí říši způsobily, že finanční stráž zanikla. Po r. 1945 sice byla obnovena, nicméně zde již šlo pouze o labutí píseň.

Model zabezpečení celní hranice, který byl de facto převzat pro prvorepublikovou finanční stráž z Rakousko-Uherska do značné míry způsobil i její zánik. Finanční stáž, jež byla podřízena ministerstvu financí, byla totiž v poválečném období jediným ozbrojeným sborem, který tak byl uchráněn vlivu V. Noska.⁵⁶ Již v letech 1945 až 1948 se pokusily komunisté dostat i finanční stráž pod svou kontrolu, což se jim nepodařilo především díky národním socialistům.⁵⁷ Na druhou stranu již po r. 1945 jednotky finanční stráže nedostaly žádnou mladou krev, která by posílila jejich řady.⁵⁸ Svou propagandou tak alespoň prezentovali příslušníky finanční stráže jako důvěřivé „strejce“, kteří se nechají snadno ošálit. Tak tomu bylo např. ve filmu *Uloupená hranice*.⁵⁹ Proto také, jakmile se dostali komunisté v únoru 1948 k moci, byla zde snaha tento pro ně politicky nespolehlivý sbor zlikvidovat a podobně jako četnictvo nahradit komunistům do značné míry loajální nově vytvořenými jednotkami Sboru národní bezpečnosti.⁶⁰ Ihned po převratu bylo vyhozeno 125 příslušníků, členů Čs. strany národně socialistické a dvacítká jich raději odešla do exilu.⁶¹

Finanční stráž byla zrušena na základě zákona č. 275/1948 Sb., o přenesení působnosti finanční stráže v celním pohraničním pásmu na Sbor národní bezpečnosti. K 1. lednu 1949 tedy byla finanční stráž zrušena a ve službě ji zcela nahradily právě jednotky Národní

⁵⁴ K jednotkám SOS podrobněji Kára, P., *Stráž obrany státu*. Diplomová práce, Západočeské univerzity v Plzni, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva., Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. Též Beneš, J., *Stráž obrany státu 1936-1939*. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2007.

⁵⁵ V období od léta 1938 do jara 1939 bylo zabito či zemřelo v souvislosti s záříjovými událostmi 43 příslušníci finanční stráže. Podrobný seznam viz. Marek, J., *Smrt v celním pásmu*. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000., ISBN – 80-85280-67-1, s. 193-195.

⁵⁶ Všechny ostatní bezpečnostní složky podléhaly ministerstvu národní bezpečnosti, v jehož čele byl právě komunist V. Nosek. Díky své pozici tak systematicky nahrazoval četnictvo a policii do značné míry loajální prvorepublikové tradici Sbohem národní bezpečnosti. Jakkoliv v čele ministerstva financí byl v letech 1946-1948 J. Dolanský, rovněž komunist, Finanční stráž se komunistická ideologie moc nedotkla. Svou roli zde však patrně hrála i skutečnost, že její sbor nebyl doplňován mladými příslušníky, z jejichž řad se většinou verbovali komunisté u SNB.

⁵⁷ Holub, O., *Stůj! Finanční stráž!* Praha: Naše Vojsko, 1987, s. 230-235.

⁵⁸ Marek, J., *Smrt v celním pásmu*. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 188-189.

⁵⁹ Poněkud tragikomická postava příslušníka finanční stráže, kterou zosobnil Saša Rašilov st. , obdobně je na tom i jeho kolega spodobněný K. Effou, naopak hlavním hrdinou je četař-komunist. Podobně vyznívá i postava respicienta finanční stráže Berana, v podání J. Marvana, ve filmu *král Šumavy /1959/*, který se odehrává právě v r. 1948. viz též Marek, J., *Smrt v celním pásmu*. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1.

⁶⁰ O výstavbě nových bezpečnostních orgánů bylo rozhodnuto na 4. plenární schůzi vlády dne 17. dubna 1945, přičemž národní bezpečnost na Slovensku naradila četnictvo a policii již v únoru 1945. V Čechách a na Moravě se tak stalo až v létě téhož roku. Dne 30. června vydalo ministerstvo vnitra výnos, jímž bylo zrušeno četnictvo, uniformované státní policie a výkonné policie. Holub, O., *Stůj! Finanční stráž!* Praha: Naše Vojsko, 1987, s. 10.

⁶¹ Marek, J., *Smrt v celním pásmu*. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000, s. 189.

bezpečnosti.⁶² Původní plán převzít všechny zaměstnance finanční stráže do věku 45-ti let v odpovídajících hodnostech se nesetkal u SNB s kladným ohlasem. Od finanční stráže pak přestoupilo k jednotkám SNB asi jen dva tisíce jejich příslušníků. Dlužno však říci, že i tito byli záhy posláni do vnitrozemí a z valné části ze SNB následně propuštěni.⁶³ Finanční stráž nadále působila jen při plnění pomocné služby u celních úřadů. O rok později byly vytvořeny jednotky Pohraniční stráže, jejichž úkol však již byl značně odlišný od původních úkolů stráže finanční.

6. ZÁVĚREM

Nově vzniklý samostatný československý stát převzal na základě tzv. recepční normy i organizaci ochrany celní hranice v podobě finanční stráže. Převzetí právní řádu bylo v r. 1918 chápáno jako provizorium a de facto nutnost z hlediska zachování právní kontinuity. Na druhou stranu v řadě oblastí se projevoval odpor vůči všemu, co bylo nějakým způsobem spojeno se starým mocnářstvím. I z tohoto důvodu využily odborové organizace finanční stráže v Čechách a na Moravě situaci a iniciovaly změnu. Požadovaly, aby do té doby spojená finanční stráž a důchodková stráž byly rozděleny. Tyto požadavky pak byly opakovány několikrát během prvního pololetí roku 1919 a na sklonku téhož a počátku příštího roku skutečně byly vydány nové předpisy, kterými, s účinností od 1. září 1919, byly tyto dva sbory rozděleny. Jako jeden z důvodů rozdělení byly uváděny rozdílné nároky na službu – zatímco služba na hranici vyžadovala spíše fyzické síly, vnitrozemská stráž vyžadovala vyšší úroveň vzdělání. Dalším důvodem byl odpor vůči vojenskému charakteru, který se ve vnitrozemí zdál zbytečný – proto také došlo ke změně z důchodkové stráže na neuniformovanou důchodkovou kontrolu.

Již v průběhu dvacátých let se však ukázaly slabiny této nové organizace, nicméně v novém celním zákoně, účinném od r. 1928, se již nepočítalo se sloučením obou sborů a to i přes četné požadavky z řad finanční stráže a i přes interpelace některých poslanců. Sluší se ještě dodat, že v sousedním Rakousku zůstal sbor finanční stráže v podobě nezměněné od jeho podoby z dob Rakousko-Uherska.⁶⁴

Literatura:

- Beneš, J., Finanční stráž československá 1918-1938. Dvůr Králové nad Labem: ing. Jan Škoda – Fortprint, 2005, 186 stran, ISBN: 80- 86011-29-1.
- Holub, O., Stůj! Finanční stráž! Praha: Naše Vojsko, 1987, 226 stran.
- Kára, P., Stráž obrany státu. Diplomová práce, Západočeské univerzity v Plzni, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva,. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, 94 stran.

⁶² Konkrétně šlo o Pohraniční útvar SNB 9600. Holub, O., Stůj! Finanční stráž! Praha: Naše Vojsko, 1987, s. 11-12, 259.

⁶³ Marek, J., Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 190-191.

⁶⁴ Marek, J., Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídél, 2000, ISBN – 80-85280-67-1, s. 20.

- Klíma, A., Manufakturní období v Čechách. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1955, 523 stran.
- Kol., Celnictví v Československu. Praha: Naše vojsko, 1982, 360 stran.
- Kol., Deset let ČSR, I. a II. svazek, Praha: Státní tiskárna, 1928.
- Kol., Vojenské dějiny Československa. III. díl /1918-1939/. Praha: Naše Vojsko, 1986, 583 stran.
- Macek, P., Uhlíř, L., Dějiny policie a četnictva I. díl Habsburská monarchie /1526-1918/. Praha: Themis, 1997, 178 stran, ISBN 80-85821-52-4.
- Marek, J., Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918-1948. Cheb: Svět křídel, 2000., 221 stran, ISBN – 80-85280-67-1.
- Slovník veřejného práva československého I. sv., Praha: Eurolex Boheima /reprint/, 2000, 871 stran, ISBN 80-902752-4-9.
- Zájmy finanční stráže, ročníky XXII a XXIII /1918 a 1919/.

Kontaktní údaje na autora – email:

pavel.salak@email.cz